

תקציר מנהלים

השתלבות נשים ערביות בשוק העבודה: השכלה גבוהה, תעסוקה ושכר

הדס פוקס ותמר פרידמן ווילסון*

המחקר המלא פורסם במרץ 2018

הדיון במצבה החברתי-כלכלי של האוכלוסייה הערבית בישראל מתמקד, בדרך כלל, בפערים שעדיין קיימים בינה ובין האוכלוסייה היהודית, ואינו מדגיש את התחומים שבהם חל שיפור. אולם בקרב נשים ערביות חלה התקדמות ניכרת בתחום ההישגים בהשכלה, וכן שיפור במצבן התעסוקתי – אף שהוא מוגבל יותר. הישגים השכלתיים חשובים לדיון על תעסוקה, היות שידוע שנשים ערביות בעלות תארים אקדמיים מועסקות בשיעורים גבוהים בהרבה מאלו שאינן בעלות תארים, אם כי גם בקרב אקדמאיות ערביות יש עדיין מקום לשיפור.

לימודים בתיכון ונתוני בגרות

השיפור בנתוני ההשכלה ניכר כבר בבית הספר התיכון. שיעור הנשים הערביות הזכאיות לבגרות עולה על זה של גברים ערבים, ומתקרב לזה של נשים יהודיות לא-חרדיות (להלן: יהודיות). בפיקוח על הרקע החברתי-כלכלי, שיעורי הזכאות בקרב נשים ערביות בכל תת-הקבוצות גבוה מזה של נשים יהודיות.

מגמות בהשכלה גבוהה

גם בשיעור הפנייה של נשים ערביות להשכלה הגבוהה חל גידול ניכר. במיוחד בולטת עלייה של כמעט 50 אחוזים שחלה בין שנת 2008 לשנת 2013 בקרב נשים בדואיות ודרוזיות, בעוד שבקרב הגברים הערבים כמעט שלא חל שינוי בשיעור הפונים להשכלה גבוהה בתקופה זו. עם זאת, שיעור הערביות שהן בעלות תואר אקדמי נותר נמוך מזה של נשים יהודיות. בשנת 2014 כמחצית מהנשים היהודיות והערביות הנוצרות בגילי 30–33 היו בעלות תואר אקדמי, ואילו שיעור בעלות התואר בקרב נשים ערביות מתת-הקבוצות האחרות היה נמוך יותר: 23 אחוזים בקרב מוסלמיות, 19 אחוזים בקרב דרוזיות, ו-16 אחוזים בקרב בדואיות.

* הדס פוקס, חוקרת; תמר פרידמן ווילסון, רכזת תוכן – מרכז טאוב לחקר המדיניות החברתית בישראל.

אף שיותר מ-70 אחוזים מהנשים הערביות הזכאיות לתעודת בגרות למדו במגמות מדעיות-הנדסיות בתקופת התיכון (בהשוואה ל-39 אחוזים בלבד מהנשים היהודיות) – תחומים הפותחים אפשרות לשכר עתידי גבוה – חלקן של הפונות ללימודים אקדמיים בתחומי המדעים וההנדסה הוא קטן יחסית. לעומת זאת, שיעור גבוה של נשים ערביות רוכשות תארים בחינוך: 42 אחוזים בקרב המוסלמיות ו-46 אחוזים בקרב הבדואיות (בהשוואה ל-16 אחוזים בקרב יהודיות).

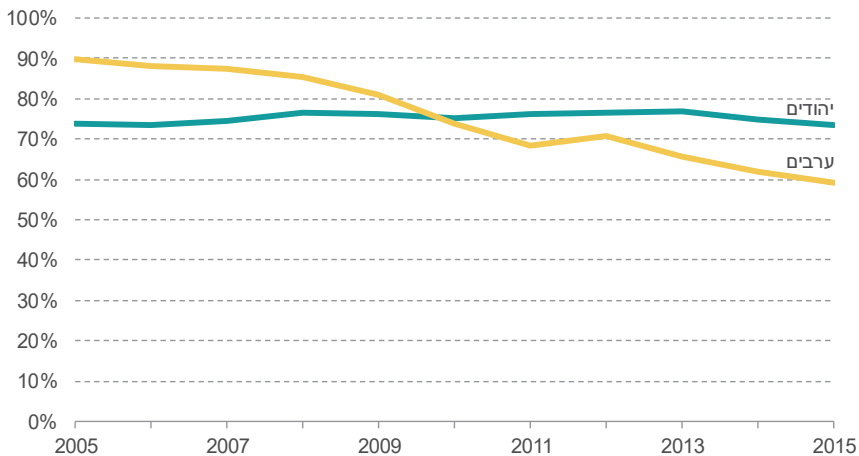
תעסוקה ושכר

בקרב מוסלמיות, דרוזיות ובדואיות יותר מ-50 אחוזים מבעלות התואר האקדמי עובדות בתחום החינוך, ובהן אקדמאיות רבות שלמדו תחומים אחרים במהלך התואר. שיעור זה גבוה פי שלושה מהשיעור בקרב נשים יהודיות.

מצבן של הנשים הערביות בתחום החינוך הוא מורכב. מצד אחד, בשנים האחרונות עלה מספר שעות העבודה הממוצע של מורים ערבים (גברים ונשים), וירד חלקן של נשים המועסקות במשרה חלקית. פירוש הדבר הוא שנשים רבות מצליחות למצוא תעסוקה, ובהיקף משרה רחב. מצד אחר, הנתונים מראים כי בשנים האחרונות ערבים שלמדו חינוך מתקשים למצוא עבודה בתחום. בעוד שיעור היהודים שקיבלו הכשרה בתחום החינוך והשתלבו בהוראה נותר יציב למדי בעשור האחרון, בקרב ערבים חלה ירידה ניכרת.

זאת ועוד, הביקוש למורים ערבים אינו צפוי לגדול, מכמה סיבות: שיעורי הפריזון באוכלוסייה הערבית יורדים; שיעורי הלמידה באוכלוסייה הערבית הגיעו למיצוי והגידול אינו צפוי להימשך; ונבלמה מגמת הצמצום במספר התלמידים בכיתה. לכן כבר כעת יש בתחום עודף של נשים, ויש סימנים לכך שהוא צפוי לגדול אף יותר בעתיד.

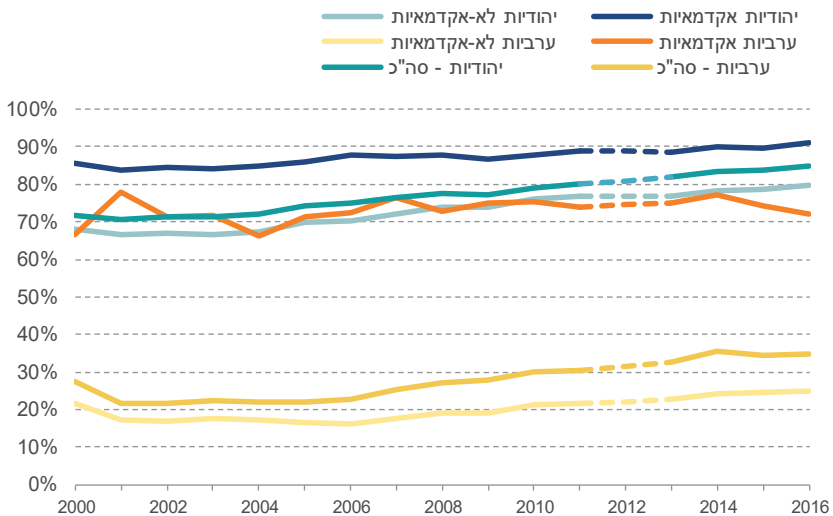
בוגרי לימודי הוראה שהשתלבו במקצוע

מקור: הדס פוקס ותמר פרידמן ווילסון, מרכז טאוב | נתונים: הלמ"ס, נתוני כניסה להוראה של בוגרי המוסדות להשכלה גבוהה

באופן כללי, שיעורי התעסוקה בקרב נשים ערביות עלו מאז ראשית המאה, אך הגידול דומה לזה שחל בקרב נשים יהודיות, כך שהפער בין שתי הקבוצות כמעט לא הצטמצם. נוכח היציבות של שיעורי התעסוקה בקרב בעלות תואר, העומדים על כ-75 אחוזים, בולט במיוחד הגידול שחל בקרב נשים ערביות ללא השכלה אקדמית בקבוצת הגיל 54–45. עם זאת, שיעור התעסוקה בקבוצת הגיל 64–25, אשר עמד ב-2017 על 34 אחוזים, עדיין רחוק מהיעד שהציבה הממשלה לשנת 2020: 41 אחוזים. פערי השכר בין ערבים ליהודים בקרב בעלי תארים בתחומי הבריאות והחינוך (תחומים שבהם רוב המשרות הן במגזר הציבורי) הם נמוכים, אך בקרב בוגרי הנדסה, מדעי המחשב, מנהל עסקים וניהול הפערים גדולים.

שיעור תעסוקה בקרב נשים בגילי 25–54

עקב שינויים שנערכו בסקר כוח אדם קיים שבר בסדרה בשנת 2012. הנתונים משורשרים לרמות שלאחר השבר. מקור: הדס פוקס ותמר פרידמן ווילסון, מרכז טאוב | נתונים: הלמ"ס, סקר כוח אדם

משמעות הנתונים

מן הנתונים שהוצגו לעיל עולה כי הפערים בין נשים ערביות לנשים יהודיות מוסיפים להתקיים. עם זאת, כשמביאים בחשבון שנשים ערביות בעלות תארים אקדמיים מועסקות בשיעורים גבוהים בהרבה מאלו שאינן בעלות תארים, אפשר לקוות כי ההתקדמות שחלה בתחום החינוך תלווה בשנים הבאות בשיפור גם בשוק העבודה. מגמות כאלו יקדמו את הנשים הערביות, ויוכלו להוות מקור צמיחה לכלכלה הישראלית בכללותה. כדי להתמודד עם הקשיים הקיימים ולקדם קבוצת אוכלוסייה זו אפשר לשקול כמה כיוונים: שיפור מערכת החינוך הערבית; ייעוץ לתלמידות ערביות שיכלול הכוונה לתחומי לימוד שיש להם ביקוש בשוק העבודה; והגדלת ההזדמנויות התעסוקתיות לעובדים ברשויות ערביות ובסביבתן.